

Met bijdragen van KEES LANGEVELD, RUUD CUPERUS, JOHN VAN VLIET, ARNOUD VAN DER MEULEN EN HENK WIKHUISEN

Aardsterren

LEO M. JALINK, 1995. *De aardsterren van Nederland en België*. Uitgave: Nederlandse Mycologische Vereniging, Coolia 38 Supplement - 1995. Schriftelijk te bestellen bij de NMV, p/a H. Lammers, Hoofdstraat 92, 5706 AM Helmond. Prijs f15,-.

Aardsterren zijn fascinerende verschijningen onder de paddestoelen. In Nederland komen circa twintig soorten aardsterren voor, waarvan veel soorten zich voornamelijk in de duinen ophouden. Trouwe lezers herinneren zich misschien wel het artikel over stuivende zwammen in DuiN (1993, no. 3), waarin onder andere de peperbus werd besproken. De peperbus staat, samen met alle andere in Nederland en België aangetroffen soorten, uitgebreid beschreven in dit boekje. Van 16 soorten is een fraaie kleurenfoto opgenomen. Het boekje is opgezet als een eenvoudige determinatiesleutel voor mensen die weinig of geen ervaring hebben met het determineren van paddestoelen. De terminologie is daarom zo eenvoudig mogelijk gehouden en vrijwel alle soorten kunnen op naam gebracht worden zonder een microscoop te gebruiken. De gebruikte termen worden uitgelegd aan de hand van duidelijke afbeeldingen en beschrijvingen. Die uitleg kan snel teruggevonden worden dankzij de index van vaktermen achterin het boekje. De determinatiesleutel biedt de mogelijkheid om de soorten op veldkenmerken te determineren. Daarnaast leent het boekje zich uitstekend voor de duinliefhebber die zich eens in deze groep van paddestoelen wil verdiepen. Je kunt het in een forse jaszak meenemen! In de Amsterdamse Waterleidingduinen is al jarenlang een aardsterrenwerkgroep actief, maar de andere duingebieden wachten er op om ook eens grondig bekeken te worden. Wie heeft in de komende herfst of winter nog wat tijd over?

Voornes Duin

JAN VAN DER LECQ, 1995. *Voornes Duin ...dromen met de ogen open...* Uitgave Q-film, Rockanje. ISBN 90 802779 1 6. Prijs f 34,50

In 'Voornes Duin' wordt een sfeer geschapen, die al aangekondigd is in de subtitel. De auteur, die tegelijkertijd ook fotograaf is, heeft het duingebied op fraaie wijze vastgelegd. Op elke linker pagina (21x15 cm) is een facet van Voornes Duin als kleurenfoto weergegeven, elke rechter pagina geeft commentaar en bespiegelingen, soms in sobere dan weer in meer gedragen bewoordingen. Veel onderwerpen - voor elke maand wat wils - passeren de revue: de verschillende landschappen, maar het zijn vooral de plant- en diersoorten die de aandacht krijgen (zoals wilde kamperfoelie, maars viooltje, nevelzwam, waterjuffer, reebok, lepelaar). Het boekje is bedoeld voor wie houdt van dromen en van sfeerbeelden, die je even afleiden van de vele bedreigingen die ook Voornes Duin kent.

Van 'Voornes Duin' zijn in de maand van uitgave (november 1995) al 900 exemplaren verkocht.

Groengids

MARCIA VAN BIJNEN, HENK VAN BRUGGEN, TOON FEIJ, HANS OERLEMANS, STEVEN VAN SCHUPPEN, 1995. *Groengids Zuid-Holland, alle natuurgebieden en landschappen in Zuid-Holland*. Uitgave Uitgeverij Open Kaart i.s.m. de Stichting het Zuidhollands Landschap. ISBN 90 75437 01 3.

Goed voorbereid een natuurgebied of landschap bezoeken was in het verleden een moeilijke opgave. In de eerste plaats moet je op de hoogte zijn van het bestaan van een gebied. Dan moet je uitzoeken of en hoe het gebied toegankelijk is en hoe je het kan bereiken. Als je van plan bent wat langer te blijven, wil je ook weten of er in de buurt een kop koffie te krijgen is. Tot slot wil je ook het een en ander weten over de geschiedenis van het gebied en over de flora en fauna, die je er kunt aantreffen. Dit leidde tot zoveel zoekwerk, dat er meestal voor gekozen werd om er minder goed voorbereid op uit te gaan.

Met het verschijnen van de Groengids Zuid-Holland is daar voor het bezoek aan de Zuidhollandse natuurgebieden en landschappen een eind aan gekomen. In deze gids is van elk gebied een korte beschrijving opgenomen, waarin wetenswaardigheden op het gebied van cultuur- en ontstaansgeschiedenis en flora en fauna aan de orde komen. Het is van groot belang, dat ook de huidige toestand in deze gebiedsbeschrijvingen is behandeld. Op deze manier worden de bedreigingen voor natuur en landschap extra onder de aandacht gebracht. Juist de mensen die recreatief gebruik maken van natuur en landschap moeten daarop gewezen worden, omdat van hen verwacht mag worden, dat zij zich inspannen voor de bescherming ervan. Aan het begin van elke gebiedsbeschrijving is beknopt weergegeven hoe de toegang tot het gebied geregeld is, hoe je er met het openbaar vervoer komt, wat voor accommodaties er zijn en of je laarzen aan moet doen. Bij de bespreking van het stormpolder-vloedsbos wordt zelfs gewaarschuwd voor snel opkomend water.

Zoals de subtitel suggereert geeft de Groengids een volledig beeld van al het groen in de provincie. De gebieden zijn doorlopend genummerd en met deze nummers is hun ligging aangegeven op een uitneembare kaart. Gebieden, die bij elkaar liggen en deel uitmaken van een groter landschappelijk geheel, zijn in de gids gegroepeerd in substreken. De substreken zijn ondergebracht in zeven streken. De substreken en streken zijn in algemene bewoordingen beschreven. Zo hier en daar staan intermezzo's met aanvullende informatie, die betrekking heeft op de beschrijvingen waar ze tussen staan. Van een groot aantal (groepen van) gebieden zijn detailkaarten afgedrukt bij de gebiedsbeschrijvingen. Het geheel is geïllustreerd met mooie foto's van natuurlijk en landschappelijk schoon, af en toe gecombineerd met een buitenhuis, kasteel of molen. Er is onwaarschijnlijk veel informatie in een handzaam gidsje gestopt. Dit heeft op sommige plaatsen tot een creatieve samenvoegingen als '(vleer)muizen' geleid (ik vind het mooi, maar ik denk dat taxonomen erover zullen vallen). Door de hierboven beschreven struc-

tuur, het korte, zakelijke en eenvoudige taalgebruik en het register is de informatie zeer toegankelijk. De Groengids Zuid-Holland kan goed gebruikt worden ter voorbereiding van een bezoek aan een natuurgebied of landschap. Daarnaast kun je er je kennis van gebieden waar je regelmatig komt mee bijspijkeren.

Voedsel van vossen

VLIET, F. VAN DER EN G. BAEYENS, 1995. *Voedsel van vossen in de duinen: variatie in ruimte en tijd*. Gemeentewaterleidingen Amsterdam en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Amsterdam. ISBN 90 73162 29 7. Prijs f 15,00 plus f 5,00 verzendkosten.

In discussies over de grootte van vossenpopulaties en de wenselijkheid van bejaging spelen argumenten aangaande het menu van de vos een grote rol. Veelal wordt beargumenteerd dat door de vos grote schade optreedt aan de stand van zeldzame vogels of particulier pluimvee. Dit rapport over de vos in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) laat opnieuw zien dat de bijdragen van grondbroeders en pluimvee tot het menu van de vos marginaal is. De verzamelde gegevens geven geen nieuwe inzichten, maar onderstrept wel opnieuw de feiten.

Het rapport is de weerslag van onderzoek door analyse van voedselresten keutels uit 1993, wat vergeleken is met soortgelijk onderzoek uit 1984. In zowel het droge zuidelijke duin van de AWD als in het infiltratiegebied is het voedsel van de vos vastgesteld op basis van het berekende gewicht gegeten voedsel. Het konijn is nog altijd het belangrijkste bestanddeel: ruim 75 % in het infiltratiegebied en bijna 85 % in het droge duin. Vogels worden vooral in het infiltratiegebied gegeten (bijna 15 %) en het zijn dan vooral eenden en meerkooft/waterhoen. Het overige deel wordt gevormd door muizen en ree (reckalfjes en achtergelaten resten van geschoten reeën). In vergelijking met 1984 is er weinig veranderd, alleen het gewichtsdeel van het konijn is iets toegenomen ten nadele van het ree.

De auteurs benadrukken in hun discussie dat keutelonderzoek alleen weinig zegt over de invloed van de vos op de populatie van de prooi. In een aparte evaluatie in combinatie met broedvogeltellingen concluderen zij dat de vos bij enkele soorten één van de redenen (naast met name recreatie en landschapsverandering) van achteruitgang was. Populaties zijn op een lager niveau gestabiliseerd, maar niet verdwenen. Fazanten herstelden zich zelfs weer. Uitzondering zijn de meeuwenpopulaties, welke zijn 'opgerold' door de vos. De meeuw is in de AWD als broedvogel vrijwel verdwenen.

Over grassen en mossen

ROGER PHILLIPS & SUZETTE E. Stumpel-Rienks, 1995. *Grassen, varens, mossen en korstmossen*. Uitgave Het Spectrum, Utrecht. Derde, geheel herziene druk. ISBN 90 274 4579 6. Prijs f 69,90.

In de onvolprezen serie natuurgidsen van Het Spectrum is weer een herziene uitgave verschenen van Grassen, varens, mossen en korstmossen. Op een bondige wijze wordt aan de hand van kleurenfoto's een overzicht gegeven van deze moeilijk te determineren groepen. Wie ooit eens met de flora getracht heeft grassen te determineren, weet dat je dan



van goede botanische huize moet komen om de juiste soort te vinden. Een kleurenplaatje of tekening is dan wel zo handig. Dit geldt ook voor varens en zeker voor mossen en korstmossen. Het boek voorziet daarom in een behoefte als men niet al te handig met een flora kan omgaan. Het boek is niet erg handzaam om mee te nemen het veld in, maar dat geldt voor alle boeken uit deze serie. Je kunt het boek dan ook het beste meenemen op vakantie en dan rond de tent of zomerhuisje neerploffen en de vierkante meter eens afstruinen. Het is verrassend wat je dan tegenkomt aan soorten en hoeveelheden mossen, grassen en korstmossen.

De Levende Natuur

De Levende Natuur, tijdschrift voor natuurbehoud en natuurbeheer. Jubileumnummer n.a.v. het 100-jarig bestaan. Te bestellen door f 15,- over te maken op giro 81935 t.n.v. Abonnementenadministratie De Levende Natuur, Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland o.v.v. "eeuwnummer DLN, maart 1996".

De Levende Natuur is één van de oudste natuurtijdschriften van ons land en verscheen precies honderd jaar geleden voor het eerst. De redactie werd toen gevormd door E. Heimans, Jac. P. Thijssse en J. Jaspers. Zij hadden een tijdschrift voor ogen, waarin een ieder kennis kon nemen van de levende natuur. De drempel van de artikelen was laag en een ieder die enige belangstelling had voor het buitenleven had toegang tot de tekst. En dat is met het huidige tijdschrift wel anders. De lezer van De Levende Natuur honderd jaar na dato wordt geacht een goede ecologische kennis en belangstelling te hebben, omdat de artikelen over het algemeen van een hoog wetenschappelijk niveau zijn.

Het inhoudelijke verschil met vroeger en nu is voor een deel te verklaren dat er honderd jaar geleden nauwelijks nog tijdschriften waren over de levende natuur. Wie vandaag de dag gaat tellen, komt wel op honderd tijdschriften terecht en daar zijn dan alle plaatselijke blaadjes nog niet eens bij opgeteld. De Levende Natuur wordt dan ook vooral verteerd door onderzoekers, beheerders en ander geleerd volk en wordt dan ook zelden aangetroffen in de leesmap bij de tandarts. In het jubileumnummer staan voor de duinliefhebber enkele leuke artikelen over Rottumeroog in 1916. Thijssse ontdekte dat dit eiland langzaam in zee verdween, terwijl Rottumerplaat in omvang toenam. Ook is een oud artikel geplaatst van Niko Tinbergen uit 1932

over zijn inmiddels klassieke onderzoek over het gedrag van zilvertmeeuwen in een kolonie in Wassenaar.

En voor wie eens een ander golvend gebied dan de duinen wil bezoeken, kan de uitnemende beschrijving van een wandeling over de St. Pietersberg meenemen in de voetsporen van Eli Heimans, die ons een eeuw geleden is voorgedaan.

Ecologische hoofdstructuur

F.J. SIJTSMA EN D. STRIJKER M.M.V. A. VAN DEN BERG EN G.J. ROTMENSEN, 1995. Effect-analyse Ecologische Hoofdstructuur. Uitgave Stichting Ruimtelijke Economie Groningen. ISBN 90 73709 10 5. Voor bestelling moet men zich in verbinding stellen met de Sectie Ruimtelijke Economie van de Economische Faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen, telefoon 050-3633725.

In opdracht van de Vereniging Natuurmonumenten heeft de Rijksuniversiteit Groningen een studie uitgevoerd naar de kosten en baten van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Uit de studie blijkt dat de natuur er bij de uitvoering van de EHS flink op vooruit zal gaan. Het beleid voor de realisatie van de EHS kan erg effectief uitpakken en een hoge toegevoegde waarde aan natuur kan bij aanvaarbare maatschappelijke kosten verkregen worden. Na realisatie van de EHS zal één hectare EHS gemiddeld bijna vijf keer zoveel natuurwaarden bevatten als één hectare landbouwgrond.

De uitvoering van de EHS zal leiden tot een stijging van de biodiversiteit van 15 tot 20 % voor geheel Nederland en zo concluderen de onderzoekers, wordt het landschap aardiger en interessanter. De belevingswaarde neemt naar schatting toe met maximaal 35% en dat allemaal tegen de maatschappelijke kosten van f 3,4 miljard gulden. Een hoop geld, maar daarom zetten de onderzoekers het af tegen het Bruto Nationaal Product (BNP) en dan blijkt het slechts 0,03% van het BNP te bedragen.

Een opsteker voor minister Zalm is dat geconcludeerd wordt dat de jaarlijkse kosten ad f 223 miljoen gulden budgettair goed inpasbaar zijn.

Het is bijzonder zinvol dat Natuurmonumenten een dergelijke studie heeft laten uitvoeren. Vooral in de moeizame discussie tussen agrarische bedrijfsvoering en natuur is nu overtuigend aangetoond dat aankoop van landbouwgronden voor de natuur aantoonbaar effectief is en bovendien goed betaalbaar. En dat is een

goede stok achter de deur voor al die lieden die menen dat boeren natuur moeten gaan beheren.

Natuurfilm

JAN C. VAN DEN ENDE EN MONIQUE M. VAN DEN BROEK, 1996. Duinen beheren en beleven. Een film gemaakt door Filmproductiebedrijf van den Ende, in opdracht van de NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland. De film is op 16 mm en op VHS te huur bij de Mediatheek van de Rijksvoorlichtingsdienst in de Winkel van van postbus 51, Noordereinde 64 in Den Haag. Telefoon 070-3564201. De video is ook te koop bij het bezoekerscentrum van Meijndel te Wassenaar, geopend zaterdag t/m donderdag van 10.00-16.00 uur. De prijs bedraagt f 24,95.

Een goede wijn behoeft geen krans, dus geen gejubel over de Premier Grand Cru Classé onder de Nederlandse natuurfilmmakers, Jan van den Ende en Monique van den Broek. Wel hierbij een aansporing voor alle videobezitters om deze film aan te schaffen en te worden meegevoerd door het Solleveld en Meijndel bij Den Haag.

Op 25 april ging de film in première in het Museum in Den Haag, waar reeds 1000 belangstellenden u voorgingen in een 17 minuten durende tocht door de duinen.

PWN 75 jaar

ROLF ROOS, 1995. Bewogen kustlandschap. Duinen en polders van Noord-Kennemerland. Uitgave Schuyt & Co. Haarlem. ISBN 90 6097 400 X. Prijs f 59,50.

De beheerder van het Noordhollands Duinreservaat, de NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland bestond vorig jaar 75 jaar en dat was reden om een boek uit te brengen. Een boek dat niet alleen over het duingebied gaat, maar ook over de aangrenzende polders van Noord-Kennemerland.

In het boek wordt de lezer van zuid naar noord meegevoerd door de tijd, waarbij de lezer een duidelijk beeld krijgt van de wording van het landschap. Vooral de aquarellen van Ulco Glimmerveen springen in het oog en vormen een waardevolle ondersteuning van een goed leesbare tekst. Vanaf de Romeinen tot en met het toekomstbeeld van een sluffer bij Bergen aan Zee worden momenten gevisualiseerd die alleen in onze fantasieën leven. Een kraanvogel boven het kustlandschap van Wimmenum in de Middeleeuwen of een slechtvalk die in 1150 hoog boven de Abdijkerk van Egmond zweeft beklijft op het netvlies en in de grijze cellen. Een ander sterk punt van illustratie is het gebruik van oude topografische kaarten naast een kaart die de huidige situatie weergeeft. Je hebt geen leesbril nodig om te zien wat er sinds het begin van deze eeuw aan landelijk gebied verdwenen is.

De duidelijke schema's, tekeningen en over het algemeen fraaie foto's prikkelen om goed te worden bekeken en nodigen uit om de tekst in te gaan. Kortom, een geslaagde lay-out en een sterke tekst en dan mag je zeggen dat het een mooi en goed boek is. Proficiat PWN, met het jubileum en met deze uitgave!

'Duurzame Energie' schoon genoeg

We willen niet beweren dat „Duurzame Energie” HÉT antwoord is op het afzien van kernenergie. „Duurzame Energie” is wel dringend nodig om de wereld leefbaar te houden. Wij vragen ook uw medewerking. Maak familie, vrienden, kennissen abonnee voor f 65,- (en f 3,90 BTW).

Ik neem een jaarabonnement op

Naam:

Adres:

Stichting Tijdschrift Duurzame Energie
G. Le Belle
Voorweg 9 - 1871 CK Schoorl

duurzame
energie

Zonder „Duurzame Energie” valt er niet meer te leven